

اطلاع رسانی

نشریه فنی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

دوره دوازدهم؛ شماره ۳

گزارش یازدهمین نشست مشورتی و گردهمایی / کارگاه آموزشی منطقه ای

استینفو

مرکز همایش های بین المللی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

تهران - ایران

۱۸-۱۳ اردیبهشت ۷۶

[۸-۳ ماه مه ۱۹۹۷]

مقدمه

یازدهمین نشست مشورتی و گردهمایی / کارگاه آموزشی منطقه ای استینفو در موضوع ((ایجاد زیرساختارها و خدمات ملی اطلاع رسانی)) از ۱۳ تا ۱۸ اردیبهشت ۷۶ در تهران برگزار شد. این برنامه را UNESCO/PGI و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران (IRANDOC) مشترکاً سازماندهی کردند و نمایندگان رابط استینفو از کشورهای استرالیا، بنگلادش، چین، هند، اندونزی، ایران، ژاپن، مالزی، مغولستان، نپال، زلاندنو، پاکستان، گینه نو، فیلیپین، سری لانکا، تایلند و ویتنام در آن شرکت داشتند.

افتتاحیه

آقای دکتر حسین غریبی رئیس مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران ضمن خوشآمدگویی به حضار گفت که استینفو از زمان تأسیس در جهت ایجاد زیرساختارها و خدمات ملی اطلاع رسانی در منطقه آسیا و اقیانوسیه تلاش های لازم را به کار بسته است. وی همچنین از نقش سازنده ای که استینفو در تقویت و گسترش زیرساختارها و خدمات اطلاع رسانی بازی کرده است قدردانی نمود. آقای دکتر هاشمی گلپایگانی، وزیر وقت فرهنگ و آموزش عالی در سخنان خویش بر خرسندی خود از برگزاری یازدهمین نشست استینفو در ایران تأکید کرد. وی اظهار نمود که امروزه دولت ها و مردم نقش مهمی را که اطلاعات می تواند در زندگی آنان بازی کند دریافته اند. وی افزود این نشست باید شیوه های جدیدی را برای رویارویی با چالش های ناشی از فن آوری اطلاعات اتخاذ نماید.

آقای مجدالدین مدیرکل یونسکو در ایران در صحبت های خویش ضمن خوشآمدگویی به نمایندگان، به اهمیت مشارکت استینفو در ایجاد خدمات اطلاع رسانی علمی و فنی در منطقه آسیا و اقیانوسیه طی ۱۳ سال گذشته اشاره کرد. ایشان خشنودی فراوان خود را از انتخاب تهران به عنوان محل برگزاری یازدهمین نشست مشورتی استینفو و گردهمایی / کارگاه آموزشی منطقه ای ابراز نمود و

از همت بلند مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران و دولت جمهوری اسلامی ایران به خاطر میزبانی این نشست قدردانی کرد.

خانم توريجوس (Torrijos) در مقدمه به اهميت موضوع اصلي گردهمايي/ کارگاه آموزشي يعني لزوم برنامه ريزي براي ايجاد زیرساختار ملي اطلاع رسانی در هر کشور برای پشتیبانی برنامه‌های توسعه ملي اشاره نمود؛ زیرساختاری که به تدوین راهبردها و اقداماتی منجر می شود که برای گذار به یک جامعه اطلاعاتی ضروری است.

وی همچنین توجه حضاران را به امکانات گسترده ای جلب کرد که با ظهور فن آوری های اطلاعاتی و ارتباطی ارائه شده، امکاناتی که می توان آنها را در امر توسعه به خدمت گرفت تا کشورهای در حال توسعه مشارکت و سهم موثری در فواید ناشی از جامعه نواخته جهانی اطلاعات و صنایع اطلاعاتی داشته باشند.

خانم توريجوس همچنین به کم رنگ شدن مرزها بر اثر همگرایی مشاغل و رشته ها اشاره کرد که به وابستگی متقابل رشته های مختلف و مهم تر از آن به وابستگی متقابل ملت ها در دنیایی می انجامد که هر روز بیشتر از پیش به یک دهکده جهانی بدل می شود. او بر اهميت ارتباطات و جامعه اطلاعاتی در کمک به تک تک افراد بشر - فارغ از نژاد، رنگ، مذهب و فرهنگ - به منظور دریافت و ادراک کامل وابستگی متقابل مردمان و ملت ها تأکید کرد.

انتخاب مسئولان

گردهمایی منطقه ای با انتخاب مسئولان گردهمایی منطقه ای و نیز نشست مشورتی کار خود را آغاز کرد. دکتر حسین غریبی از ایران به عنوان رئیس و پروفیسور ((تامیکو ماتسومورا)) (Prof. Tamiko Matsumura) از ژاپن و دکتر ((تی. درج بال)) (Dr. T. Dorjbal) از مغولستان به عنوان نایب رئیس برگزیده شدند. گروه گزارش دهندگان متشکل از آقای ((ان. یو. یاپا)) (Mr. N. U. Yapa) از سری لانکا، خانم ((آمنه احمد)) از مالزی، آقای ((آدریان کانینگهام)) (Mr. Adrian Cunningham) از استرالیا و خانم ((لیندسی میلن)) (Ms. Lindsay Milen) نیز انتخاب شدند. اجلاس تصمیم گرفت کمیته ویژه ای را برای تهیه پیش نویس توصیه های پیشنهادی کارگاه آموزشی منطقه ای و نیز نشست مشورتی تعیین کند. دکتر ((ابهجیت لاهیری)) (Abhijit Lahiri) از هند، دکتر ((بهانوپاتاک)) (Dr. Bhanu Pathak) از نپال، خانم ((ساری هارتومو)) (Ms. Sari Hartomo) از اندونزی و دکتر ((لطف الرحمان)) (Dr. Lutfur Rahman) از بنگلادش به عضویت این کمیته برگزیده شدند.

مروری بر خط مشی ها و رویدادها

خانم ((توريجوس)) سياست کلی کارگاه آموزشی و نشست مشورتی را مشخص کرد. نشست مشورتی استینفو هر دو سال یک بار برای بررسی اقدامات منطقه ای و ملی، و برای تدوین برنامه کار دو سال آینده برگزار می شود. پیش از اجلاس مشورتی، یک گردهمایی منطقه ای در یک موضوع منتخب برگزار می شود تا به بررسی برخی از مشکلات و مسائل منطقه بپردازد. هدف کلی از این گردهمایی پرداختن به موضوع توسعه نابرابر خدمات اطلاع رسانی در منطقه، تسهیل در تبادل تجربه ها و چشم اندازها، و برنامه ریزی برای اقداماتی به منظور بهبود وضعیت موجود است.

گردهمایی منطقه ای در موضوع ایجاد زیرساختها و خدمات ملی اطلاع رسانی

جلسه تخصصی ۱: جامعه اطلاعاتی و توسعه

خانم ((دلپا توریجوس)) مشاور منطقه ای یونسکو / RGI، تایلد

در معرفی موضوع جلسه خانم ((توریجوس)) مختصراً به بحث درباره وضعیت اطلاعات در بسیاری از کشورهای منطقه و علت نبود پیوند مستقیم میان اطلاعات و روند توسعه، یا ندادن نقش محوری به اطلاعات در این روند پرداخت.

با این همه، این وضعیت با محبوبیت و جاذبه فزاینده ((اینترنت)) و بزرگراه های اطلاعاتی در میان گروه بسیاری از مردم، آشکارا رو به دگرگونی است. همچنین تغییر فزاینده ای در جوامع اطلاعاتی مشاهده می شود که به موجب آن، محور کشاورزی جای خود را به صنعت می دهد.

او به رشد ۵ درصدی بخش اطلاعات در جهان، در مقایسه با رشد کمتر از ۳ درصدی اقتصادی جهانی اشاره کرد و آنگاه به بیان لزوم توجه جدی کشورهای در حال توسعه به چگونگی همگامی و همراهی با پیشرفت های جهانی و پیوستن به انقلاب اطلاعات پرداخت. خانم توریجوس در مقاله خود ویژگی های یک جامعه اطلاعاتی را، چنان که در مقالات ((پروفیسور نیک مور)) (Prof. Nick Moore) به آن اشاره شده و راهنمای مسئولان کشوری در اتخاذ راهبردها و اقدامات لازم برای گذار است، به طور خلاصه بیان کرد.

وی همچنین به تأثیر عمیق فن آوری های اطلاعاتی و ارتباطی بر زندگی مردم و منافع گسترده ای که با بهره گیری صحیح از آنها می توان به دست آورد اشاره کرد.

از آنجا که کشورها انقلاب اطلاعاتی را با آغوش باز پذیرا می شوند و فن آوری های اطلاعاتی و ارتباطی را به کار می گیرند، وی خطر ایجاد شکل دیگری از محرومیت و لایه بندی اجتماعی - غنی و فقیر اطلاعاتی - گوشزد کرد.

مقاله بر اهمیت طراحی توسعه مستمر زیرساختها و اطلاع رسانی ملی در هر کشور برای پشتیبانی از برنامه توسعه ملی تأکید می ورزد و به ضرورت تحلیل کفایت یا عدم کفایت زیرساختها در خدمات اطلاع رسانی ملی در کشور، با توجه به منابع انسانی، نهادها و سیاستهایی که کلیت زنجیره اطلاعات را پشتیبانی می کنند - یعنی تولید، پردازش، انتقال، تحویل و استفاده از اطلاعات - اشاره می کند. در این صورت امید می رود که آشکارا شاهد پشتیبانی زیرساختها و خدمات اطلاع رسانی ملی از برنامه توسعه ملی در کشور و نهایتاً تأثیر مثبت آن در گذار کشور به جامعه اطلاعاتی و تحقق یک برنامه مدون توسعه ملی باشیم. که به حال تک تک اجزای این جامعه سودمند خواهد بود.

خانم ملوک السادات بهشتی، مدیر گروه پژوهشی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

(IRANDOC) برای همونوا کردن فرایند توسعه تدارک راهنما برای تبادل اطلاعات در کشورهای در حال توسعه دارای اهمیت است. نظام ملی اطلاع رسانی کشور باید نیازهای اطلاعاتی و حرفه ای پژوهشگران، برنامه ریزان، مدیران اجرایی، مشاوران و گروه های آموزش را تأمین کند.

برای دستیابی به اطلاعات غایی که در فرایند توسعه مورد نیاز است، باید به موارد زیر توجه

داشت:

- ۱- استعدادهای ارتباطی منطقه برای تعیین فن آوریهایی که در پردازش اطلاعات منطقه‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرد؛
- ۲- تعیین نیازهای اطلاعاتی مخاطبان مورد نظر؛
- ۳- هم‌نو کردن محتوای اطلاعات در همخوانی با نمادهای سنتی ارتباطی مخاطبان برای تسهیل جریان اطلاعات؛
- ۴- تبلیغ اهمیت اطلاعات به عنوان زمینه ساز اصلی در ابداعات؛
- ۵- تهیه یک جدول زمانی برای اقدامات و برنامه ریزی توسعه، که منابع، بودجه و دانش فنی را در یک کاربرد موثر با هم تطبیق کند؛
- ۶- تأمین مالی پروژه های توسعه اطلاعاتی، به گونه ای که برنامه بودجه کشور همراه با سطوح اطلاعاتی آن در جای خود ارائه شود؛
- ۷- طراحی نظام ملی اطلاع رسانی، که مرکز اطلاع رسانی، کتابخانه ها، آرشیوها و نیز شبکه های اطلاع رسانی را برای حمایت از اقدامات در عرصه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و پژوهشی شامل می‌شود.

ویژگیهای مطلوب نظام ملی اطلاع رسانی از جمله عبارت اند از:

- ۱- تلفیق سیاست های اطلاع رسانی و روشهایی که با بخش های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مرتبط است؛
- ۲- تدارک برنامه های خاص برای گردآوری، آماده سازی و اشاعه اطلاعات در تمامی عرصه های فعالیت کشور، به منظور بهره گیری از تمامی نهادهای آموزشی و حرفه ای و مراکز اشاعه اطلاعات؛
- ۳- یک نظام کارآمد ارزیابی و کنترل برای تقویت مراکز اطلاعاتی، تا تمام واحدهای مربوطه همواره در بهبود کار خویش بکوشند؛
- ۴- برنامه های آموزشی مناسب که نیروی انسانی لازم را فراهم سازد؛
- ۵- برنامه جامع برای تضمین و تأمین تجهیزات فن آوردی و اطلاعاتی مورد نیاز؛
- ۶- شبکه ای مشتمل بر یک سیستم کارآمد گردآوری اطلاعات در سازمان ها و نهادهای دولتی و غیردولتی؛
- ۷- همکاری با سازمان ها، موسسات و شبکه های اطلاع رسانی بین المللی.

در بحث های این جلسه به این نکته اشاره شده که فرایند اطلاع رسانی از کار اشاعه فراتر می رود و همگون سازی اقدامات را نیز در برمی گیرد. پیوستن اجتماعات روستایی و برخورداری آنان از روند کلی اطلاعات نیز مورد بحث قرار گرفت و گفته شد که برنامه یونسکو که بر یادگیری اجتماعی و بر مراکز منابع اطلاعاتی تاکید دارد راهبرد موثری برای گسترش دامنه زیرساختار ملی اطلاع رسانی است. در این زمینه به پروژه های اجرا شده در ویتنام، فیلیپین، اندونزی و بنگلادش اشاره شد.

جلسه تخصصی ۲: مدل فرضی برای یک نظام ملی اطلاع رسانی

دکتر حسین غریبی، رئیس مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

دکتر غریبی بر پایه مجموعه ای از تصویرهای کلی، از یک مدل فرضی برای نظام ملی اطلاع رسانی صحبت کرد. این مدل اختصاراً موضوعاتی همچون شناسایی انواع اطلاعاتی که باید گردآوری شود و

اشاعه یابد، روش هایی که باید به کار گرفته شود و نیازهای مشارکت کنندگان/ دریافت کنندگان این فرآیند پرداخت. در طراحی یک نظام ملی اطلاع رسانی ضروری است به مواردی همچون حوزه های موضوعی، مناطق جغرافیایی، نقش سازمان های پشتیبان و وضعیت زیرساختار ارتباطی، و علاوه بر نمودارهای آمار به گروه های کاربران این اطلاعات توجه داشت. دکتر غریبی تأکید کرد که زیرساختار مخابراتی به خودی خود کافی نیست و باید حتی پیش از آنکه لزوم پرداختن به خدمات ارتباطی احساس شود مجموعه ها و نظام های اطلاع رسانی استقرار یافته باشد.

دکتر ا، لاهیری (Dr. A. Lahiri)، از معاونت پژوهش های علمی و صنعتی هند.

دکتر لاهیری سخنان خود را با بیان عللی که موجب سودمندی اقدام به ایجاد یک نظام ملی اطلاع رسانی برای کشورهای در حال توسعه می شود، آغاز کرد. وی سه علت عمده را برای این سودمندی عنوان نمود:

- * بهره گیران داخل کشور نیازمند تقرب آسان به پایگاه دانش جهانی هستند.
 - * گردآوری و تنظیم اطلاعات تولید شده در کشور هم برای بهره گیران داخلی و هم بهره گیران بین المللی ضروری است.
 - * باید مکانیسم هایی ایجاد شود که اطلاعاتی را که در جای دیگری منتشر شده و به کشور مورد نظر مربوط می شود به آن کشورها وارد نماید.
- کشورهای در حال توسعه غالباً مشکلاتی را بر سر راه خود می بینند که مانع از تحقق یک نظام ملی کارآمد اطلاع رسانی می شود. این مشکلات از جمله عبارتند از:

- توانمندی های اندک در آغاز به اقدامات
- امکانات اندک سرمایه گذاری
- تنها بودن منبع تأمین سرمایه
- کوچکی و ناپایداری بازارها
- کهنگی زیرساختارهای مخابراتی
- مشخص شدن مناطق روستایی با شاخص های جمعیت بسیار
- سطح پایین سواد و نارسایی تسهیلات مخابراتی
- کاهش در استفاده از کتابخانه ها و فراهم آوری مواد کتابخانه ای
- کاهش پشتیبانی های دولتی از کتابخانه ها

راه حل های ممکن در مدیریت منابع که کشورهای در حال توسعه می توانند در پیش گیرند از جمله عبارتند از: پرهیز از همپوشانی، اتکاء به نفس گروهی، فراهم آوری تعاونی، به کارگیری فن آوری و رسانه های جدید مانند CD-ROM، و بهره گیری از دفاتر خدماتی و کارگزاران اطلاعات از راه های مشارکت در پایگاه اطلاعاتی، تولید پایگاه های اطلاعاتی و انتشارات محلی با کیفیت مناسب تا مراکز اطلاع رسانی منطقه در عرصه جهانی با قدرت بیشتری نقش آفرینی کنند. دولت ها این توانایی را دارند که با قرار دادن عناصر پایه ای نظام های ملی اطلاع رسانی بر یک شالوده مطمئن بازاری و با تشویق بخش خصوصی به مشارکت فعال در زنجیره اشاعه اطلاعات، ایجاد این نظام ها را تسهیل کنند.

به منظور بنیانگذاری یک نظام ملی پایدار اطلاع رسانی، باید تمامی سهام داران گرد هم آیند، کاربران آموزش ببینند، فن آوران روز معرفی شوند، دولت تنها منبع تأمین سرمایه نباشد و سرویس های منفردی که نقاط دستیابی به اطلاعات را ارائه می کنند مورد حمایت و تشویق قرار گیرند.

جلسه تخصصی ۳: اشتراک منابع: گردآوری داده ها پروژه های اشتراک منابع در چین
پروفسور ژانگ ژونگ (prof. Zhang Zhong)، از موسسه اطلاع رسانی علمی و فنی چین (ISIIC) مردم چین سال هاست که توجه بسیاری به تسهیلات سخت افزاری، نرم افزاری و مخابراتی می کنند، اما به منابع اطلاعاتی توجه کمتری شده است. امروزه عده بیشتر و بیشتری در می یابند که با بودن شبکه اطلاع رسانی، عمده تلاش های ما باید صرف منابع اطلاعاتی شود. در غیر این صورت، افراد اندکی از آن بهره خواهند گرفت.

دومین همایش بررسی پایگاه اطلاعاتی ملی که با حمایت مشترک کمیسیون علمی و فنی ایالتی (SSTC) کمیسیون برنامه ریزی ایالتی (SPC) و مرکز ملی اطلاع رسانی در اکتبر ۱۹۹۵ انجام شد، نشان داد که هر چند بیش از ۱۰۰۰ پایگاه اطلاعاتی در چین ایجاد شده، اما بیشتر از آنها از طریق شبکه های اطلاع رسانی دسترس پذیر نیستند. تقریباً تمام این پایگاه های اطلاعاتی توسط دولت های مرکزی و محلی، متناسب با برنامه مدون اقتصاد ایجاد شده اند.

به منظور غلبه بر موضوعات بالا و ترویج اشتراک منابع اطلاعاتی در میان عموم مردم، کمیسیون علمی و فنی ایالتی به حمایت از چند پروژه کلیدی در نهمین برنامه پنج ساله (۲۰۰۰-۱۹۹۶) پرداخت. ۵۰ درصد بودجه یا میزانی کمتر از این را کمیسیون علمی و فنی ایالتی (SSTC) تقبل می کند و بخش باقیمانده (۵۰ درصد یا بیشتر) از شرکت کنندگان در پروژه، به منظور سهم کردن آنان در شکست احتمالی این پروژه، گرفته می شود.

هدف پروژه، نظام فهرست نویسی درون خطی ملی چین برای مدارک غربی زبان، تلفیق نظام های منفرد فهرست نویسی موجود، تسهیل در ایجاد و روزآمدسازی فهرستگان های مدارک غربی زبان و ارائه خدمات دیگری همچون امانت بین کتابخانه ای است.

در کشورهای توسعه یافته، کتابخانه های رقومی (DLS) در کتابخانه های عمومی و دانشگاهی رواج هر چه بیشتر می یابد. به رغم اهمیت کتابخانه های رقومی مشکل عمده هزینه بالای آنها است. انتظار می رود که یک پروژه آزمایشی در باب کتابخانه الکترونیکی که از سوی کمیسیون علمی و فنی ایالتی حمایت می شود، تحقق تسهیلات نوین کتابخانه ای، فعالیت های تحقیق و توسعه در زمینه کتابخانه های رقومی و بکارگیری رایانه های شخصی بویژه در منازل را ترویج کند. انتظار می رود پروژه دیگری، پایگاه های اطلاعاتی موجود را از طریق اینترنت هر چه دسترس پذیرتر کند. از DBMS منتخب، تحت نظام های راه اندازی کننده چند بهره گیره/ چندکاره استفاده خواهد شد و از طریق CGTS میانجی دروازه ای همگانی (Common Gateway Interface) به خدمات رسانی Web متصل می شود تا کاربران نهایی را قادر سازد با استفاده از مرورگرهای Web (مانند Netscape یا Internet Explorer) در این پایگاه ها کاوش کنند.

پروژه های اطلاع رسانی چین یک سرویس اطلاع رسانی مبتنی بر Web مشابه Compuserve و American Online خواهد بود. با توجه به حجم انبوه اطلاعاتی که باید گردآوری شود، این پروژه

توسط چندین مرکز اطلاع رسانی به اجرا در می آید و نسخه انگلیسی آن پس از دسترس پذیر شدن نسخه چینی در اختیار دیگران قرار خواهد گرفت.

اشتراک منابع: گردآوری داده ها، روش های کارآمد و عملی

آقای مهندس امیر پارسی، مدیر بخش کامپیوتر مرکز اطلاعات و مدارک علمی

مشکل کشورهای در حال توسعه و کشورهای توسعه یافته با هم متفاوت است. کشورهای توسعه یافته پیش از ظهور فن آوری های جدید همچون رایانه، تسهیلات ارتباطی و ماهواره ها، از روش های دستی مناسب استفاده می کردند و فن آوری به سیستم های دستی قدیمی آنها سرعت می بخشید. کشورهای در حال توسعه غالباً سیستم های دستی مناسبی برای گردآوری داده ها نداشته اند و بدین دلیل فن آوری غالباً کمک چندانی به آنها نمی کند. مشکل اصلی آنها فن آوری نیست، بلکه زیرساختهاست.

در گذشته حجم انبوه اطلاعاتی که مرکز اطلاعات و مدارک علمی گردآوری می کرد مشکلاتی را پدید می آورد. ما در این مرکز با دو تنگنا روبرو بودیم: فرایند نمایه سازی و فرایند ورود و ویرایش اطلاعات. پردازش تمامی اطلاعات کتابشناختی ایران با استفاده از روش های سنتی ممکن نبود. به منظور غلبه بر این مشکل، تصمیم گرفتیم با اتخاذ مدل شبکه OCLC، منابع تمامی کتابخانه های مهم کشور را گردآوری و تنظیم کنیم. مرکز اطلاعات و مدارک علمی کتابخانه ها را به گردآوری و ارسال داده ها به شکل الکترونیکی و استاندارد شده تشویق کرد. شیوه جدید مرکز اطلاعات و مدارک علمی مشتمل بر طراحی یک اصطلاحنامه، خودکار کردن نمایه سازی، اتخاذ استانداردی برای ذخیره داده ها (IRANMARC)، دوره های آموزشی استفاده از نرم افزار IRANMARC، طراحی مبدل های داده ها، و اتخاذ روش های انعطاف پذیر برای انتقال منطقه ای داده ها می شد.

پایگاه های اطلاعاتی زیر نشان دهنده نتایج این اقدامات است:

چکیده پایان نامه های ایران (۵۰۰۰۰ رکورد) چکیده مقالات علمی - فنی سمینارهای مجلات (۵۰۰۰۰ رکورد)، پژوهش های انجام شده در دانشگاه ها و مراکز پژوهشی ایران (۲۷۰۰۰ رکورد)، فهرست مشترک پایان نامه های لاتین که در دانشگاه ها و مراکز پژوهشی ایران نگهداری می شود (۱۹۰۰۰ عنوان)، گزارش های دولتی ایران (۶۰۰۰ رکورد)، اطلاعات علوم تربیتی (کتاب، پایان نامه، مقاله، ۹۰۰۰ رکورد)، اطلاعات خزر (۱۲۰۰۰ رکورد)، کتابشناسی پزشکی فارسی (۵۰۰۰ رکورد)، محققان و متخصصان ارشد کشور (۶۰۰۰ رکورد)، چکیده پایان نامه های دانش آموختگان خارج از کشور (۸۰۰۰ رکورد)، و راهنمای سمینارهای ایران.

اصلاح فرهنگ تولید و اشاعه اطلاعات الکترونیکی، بویژه در کشورهای در حال توسعه یک ضرورت اساسی است. به کارگیری استانداردها در ذخیره اطلاعات مهم ترین مسئله است. تشویق تولیدکنندگان اطلاعات به یادگیری و به کارگیری استانداردها یکی از مهم ترین وظایف سازمان هایی است که مسئول اصلاح سیستم های فن آوری اطلاعات و شیوه هایی هستند که می توان در سیستم کارآمد گردآوری و پردازش داده ها به اجرا آورد. کشورهای در حال توسعه باید به زیرساختهایی چون استانداردها دقیقاً توجه کنند. اگر ما فرهنگ صحیح ذخیره اطلاعات را به ملتمان بیاموزیم، گردآوری اطلاعات به فرایند ساده ای بدل خواهد شد.

جلسه تخصصی ۴: اشتراک منابع، مدیریت خدمات اطلاع رسانی

دکتر لطف الرحمان، مرکز ملی مدارک علمی - فنی بنگلادش

با تولید حجم انبوه منابع اطلاعاتی در جهان، بویژه در عرصه علم و فن آوری، ساختن یک مجموعه فراگیر از تمام این منابع برای یک کتابخانه منفرد امری ناممکن است. اشتراک منابع میان کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی تنها راه حل این مشکل است. اشتراک منابع در ابتدا به امانت بین کتابخانه ای محدود می شد، اما این مفهوم امروزه به فعالیت های دیگری همچون فراهم آوری تعاونی کتاب ها، تبادل رکوردهای کتابشناختی و اشتراک پایگاه های اطلاعاتی عام گسترش یافته است.

اشتراک منابع مستلزم رابطه متقابل است که متضمن شراکتی می باشد که بموجب آن هر عضو چیزی را در اختیار اعضای دیگر می گذارد و در زمان نیاز قادر است با طیب خاطر آن را در دسترس قرار دهد.

اهداف و مقاصدی که از توسعه شبکه سازی اشتراک منابع متصور است عبارتند از:

الف - ترویج جریان آزاد منابع اطلاعاتی

ب - تضمین دستیابی بهتر به منابع اطلاعاتی

ج - تضمین پیشینه سازی منابع اطلاعاتی

د - حفظ منابع و پرهیز از دوباره کاری

هـ - تضمین فراهم آوری سریع تر اطلاعات و متون پشتیبان برای بهره گیران

چ - تسهیل در مبادله دوسویه انتشارات محلی

در صورت دستیابی به یک سیستم اشتراک منابع، پاره ای توافق های بنیادی باید میان کتابخانه ها حاصل شود که مهم ترین آنها، توافق بر سر اشتراک مواد موجود بر مبنای پروتکل ها، شرایط، و اولویت هایی است که دقیقاً تعریف شده اند. علاوه بر آن باید در سیاست های فراهم آوری و در کنترل کتابشناختی توافق حاصل شود. پیدایش رایانه های رقومی و فن آوری نوین مخابراتی، فرصت هایی را برای طراحی کاربردی و کارآمدتر نظام های اشتراک منابع فراهم آورده است.

بنگلادش تاکنون توانسته است به چرخه فراهم آوری - پردازش - اشاعه اطلاعات صورت رسمی بدهد. با این حال از طریق امانت بین کتابخانه ای و طرق دیگر تلاش هایی در این راستا صورت گرفته است. در حال حاضر چندین شبکه مانند BANSLINK, Hellis, Nais/Agris, Popin و Appiness در کشور مشغول به کارند.

فرایند شبکه سازی به شکل امانت بین کتابخانه ای، تحویل مدارک، تبادل انتشارات، خدمات مشاوره ای، اشتراک تسهیلات، و مانند آن انجام می گیرد.

مرکز ملی مدارک علمی و فنی بنگلادش (BANSDOC) با عنایتی که به تضمین گردآوری، تحلیل، پردازش و اشاعه اطلاعات علمی و فنی دارد، در حال حاضر در حال اجرای پروژه ای به نام خودکارسازی و شبکه کردن کتابخانه های علمی و فنی بنگلادش است. این شبکه BANSLiNK نامیده شده است. در این پروژه ۱۶ کتابخانه از سازمان ها و دانشگاه های مهم تحقیق و توسعه بنگلادش میزبان مرکزی آن خواهد بود. موفقیت چنین نظام اشتراک منابعی عمدتاً در گرو تفاهم و همکاری متقابل سازمان های شرکت کننده در پروژه خواهد بود.

عضویت در کتابخانه های سراسر کشور

آقای سیروس علیدوستی، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

تاکنون امانت بین کتابخانه ای عمده ترین شکل اشتراک منابع از سوی کتابخانه ها را تشکیل می داده است. ولی امانت بین کتابخانه ای نیز محدودیت های خاص خود را دارد.

تمام مواد موجود در کتابخانه ها را نمی توان امانت داد. علاوه بر آن، امانت بین کتابخانه ای ماهیتاً نظر به منبع دارد و معمولاً مستلزم تأخیر در دریافت است. در بسیاری موارد شاید بهتر باشد به جای آوردن منبع به نزد بهره گیر، خود بهره گیر به دنبال منبع برود.

در پاسخ به این موضوع، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران طرحی را در دست آزمایش دارد که به بهره گیران کتابخانه ای امکان می دهد از حق پژوهش و امانت گرفتن در ۲۰۰۰ کتابخانه مختلف دانشگاهی و مراکز پژوهشی برخوردار شوند. در گام اول پروژه، کتابخانه های شرکت کننده محدود به آنهایی است که در برابر وزارت آموزش عالی پاسخگو هستند. دانشجویان مقاطع بالاتر از کارشناسی و اعضای هیئت علمی می توانند به این طرح بپیوندند. در این صورت کارت عضویتی که صادر می شود به آنان اجازه می دهد از تسهیلات و خدمات تمام کتابخانه های طرح استفاده کنند. یک فهرست مشترک درون خطی از موجودی نشریات، بهره گیران را به کتابخانه ای که مواد مورد نظر آنها را در اختیار دارد، راهنمایی می کند.

این طرح شامل مکانیسمی برای جبران آسیب های وارد شده بر مواد کتابخانه ای است. در صورتی که کتابی از یک کتابخانه توسط بهره گیری که عضو کتابخانه دیگر است آسیب ببیند، این خسارت بلافاصله از جانب مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران جبران می شود. این مرکز سپس هزینه های جبرانی را از کتابخانه ای که بهره گیر آسیب رساننده در آن عضو بوده دریافت می دارد.

جلسه تخصصی ۵: اشتراک منابع، توسعه خدمات کتابخانه ای

خانم آمنه احمد، مدیر خدمات فنی کتابخانه ملی مالزی

افزایش حجم اطلاعات و مواد کتابخانه ای، هزینه های فزاینده فراهم آوری و پردازش، نیاز به کارکنان آموزش دیده، فضای ذخیره سازی و درخواست های روزافزون بهره گیران، عواملی است که کتابخانه ها را به اشتراک منابع برمی انگیزد.

اشتراک منابع مستلزم همکاری و هماهنگی است. در مالزی، شماری از فعالیت های اشتراک منابع در سطح ملی توسط کتابخانه ملی مالزی^(۱) یا انجمن کتابخانه های مالزی، در اشکال گوناگون کتابخانه ای انجام می گیرد. این مقاله بر فعالیت های عمده تعاونی و اشتراک منابع در میان کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی مالزی انگشت می گذارد. این فعالیت ها عبارتند از:

کمیته ملی فهرست نویسی و رده بندی، BILCO (کمیته همکاری های کتابشناختی کتابخانه ای) یستم تحویل انتشارات JARINGAN و (ILMU) شبکه دانش، ایجاد کتابخانه های عمومی، شورای مدیران کتابخانه های دولتی، مراکز منابع آموزشی، مراکز منابع مالزیایی در خارج از کشور و همکاری بخش خصوصی.

اشتراک منابع در میان کتابخانه های مالزی مسلماً در بهبود و توسعه خدمات کتابخانه ای در کشور موثر بوده است. تمایل به همکاری موجب درک بهتر، روابط نزدیک تر، و منافع مشترک شده و بالاتر از همه، تدارک خدمات کتابخانه ای و اطلاع رسانی برای تمام بخش های جامعه مالزی، چه شهری و چه روستایی را بهبود بخشیده است.

جلسه تخصصی ۶: خدمات اطلاع رسانی برای معلولان؛ به کارگیری فن آوری همگانی*
آقای مهندس نادر نقشینه، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران (با حمایت مالی و فنی گروه مهندسان ماوراء و بهینه پردازی)

زمانی به مسئله خدمات رسانی به افراد معلول در ایران نیز توجهی همسان با دیگر کشورهای در حال توسعه معطوف می شد. بیشتر اوقات پاسخ این نیاز از طریق توانایی کشور در تامین مزایای رفاهی مادی و امکان اشتغال داده می شد. در زبان فارسی از کلماتی چون ((علیل))، ((ناقص العضو)) استفاده نمی شود و در عوض، کلماتی چون ((توان خواه)) یا ((توان جو)) به کار می رود و این واژه ها به افرادی اطلاق می شود که به معنای واقعی کلمه در جستجوی توانایی هستند. در نتیجه افزایش فراوان در بروز نقص عضو که از پیامدهای جنگ ایران و عراق بود، گروهی از مهندسان ایرانی تصمیم گرفتند توجه خود را بر نابرخوردارترین این توانجویان متمرکز کنند. ما نیز بر آن شدیم ببینیم آیا می توانیم وسیله ای بسازیم تا خدمات اطلاع رسانی به این افراد را که توانایی های شخصی آنان در گردآوری و پردازش آسب دیده بهبود بخشیم. در ابتدا توجه ما به بسته بندی دوباره فن آوری موجود برای استفاده این افراد در خانه جلب شد. یک بستر آزمایش طراحی شد و مسئله الگوسازی دوباره فرآیند گردآوری و پردازش اطلاعات مورد مطالعه قرار گرفت.

رویکرد به فن آوری ها، دسترسی آسان به اطلاعات موجود برای این گروه از افراد بود. مشکلی که با آن روبرو بودیم این بود که چگونه این نرم افزار را با میانگین مهارت فن آوردی موجود در میان افراد موردنظر، تطبیق دهیم.

یک سری تحقیقات، با بیشترین میزانی آسانی کار در محصولات جانبی انجام شد. در نتیجه به کارگیری فن آوری ها و نرم افزارهای رایج، سیستم هزینه نصب اندکی خواهد داشت. مسئله محتوای دوره ها در حوزه اختیارات ارائه دهندگان خدمات خواهد بود. ما معتقدیم که در آینده ما نیازمند توجه به مسئله بازشناسی و تبدیل الگوهای صوتی خواهیم بود.

پروژه ایرانی OCLC: تلفیق منابع بخش خصوصی و دولتی*

آقای مهندس نادر نقشینه، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران (با حمایت موسسه ندا رایانه)
آقای مهندس نقشینه پروژه پیوند فهرست های کتابخانه ای کتابخانه های مختلف علمی و پژوهشی ایران از طریق یک شبکه توزیع شده را تشریح کرد. در سیستم نمونه که بر اساس الگوی OCLC

* این پروژه با حمایت مالی و فنی گروه مهندسان ماوراء و بهینه پردازی انجام شده است.

* این پروژه تحت حمایت مالی و فنی موسسه توسعه ارتباطات فرهنگی ندا رایانه انجام شده است.

ساخته شده، دستیابی ۱۲۰۰ مشترک از شش کتابخانه دستیابی به رکوردهای ۱۰۰۰۰۰ عنوان پیش بینی شده، مشکل اصلی این طرح نبود سیستم یکسان سازی نرم افزار بین کتابخانه های عضو می باشد.

توصیه های گردهمایی

- ۱- دولت های عضو استینفو برای ایجاد نظام ملی اطلاع رسانی در کشور خود تلاش کنند.
- ۲- دولت های عضو تضمین کنند که گستره نظام ملی اطلاع رسانی آنان به مناطق شهری، یا موسسات علمی و پژوهشی محدود نشود، بلکه تا مناطق محروم و دورافتاده روستایی نیز، بدون توجه به وضعیت اقتصادی، تمایلات مذهبی، و سطح سواد آنها گسترش یابد.
- ۳- طرح نظام ملی اطلاع رسانی باید توجه لازم به اتلاف خدمات و منابع اطلاعاتی، تدوین معیارهایی که بازار داخلی اطلاعات را تقویت کند، و تشویق فعالیت هایی که طرف های ملی را به مشارکت در بازار جهانی اطلاعات یاری می کند داشته باشد.
- ۴- از آنجا که پشتیبانی دولت در تدارک فعالیت های اطلاع رسانی شاید در آینده افزایش اساسی نیابد، ضروری است که تمام نقش آفرینان بازار اطلاعات از جمله تولیدکنندگان، توزیع کنندگان، جریان ارتباطی و مصرف کنندگان، چه در بخش خصوصی و چه در بخش دولتی، در کنار هم صمیمانه کار کنند.
- ۵- برپایه اصل تمرکزگرایی محدود، همراه با تمرکززدایی برنامه ریزی شده، می توان یک نظام ملی اطلاع رسانی را با استفاده از فن آوری های بین شبکه ای/ درون شبکه ای/ دروازه اطلاعاتی به اجرا درآورد.
- ۶- ایجاد یک نظام ملی اطلاع رسانی باید بر پایه پذیرفتن همه جانبه استانداردهای مورد قبول باشد.
- ۷- از ثروت های فراملی برای جبران کمبودهای ملی استفاده شود.
- ۸- اطلاعاتی که منعکس کننده فرهنگ ها و زبان های منطقه اند بیشتر در دسترس باشد.
- ۹- بنا بر تجارب هند، ویتنام و ایران، کشورهای عضو به پایه گذاری طرح های عضویت در کتابخانه های سراسر کشور (LNM) در عرصه های زیر توجه خاص داشته باشند:
 - کتابخانه های عالی علمی و تخصصی؛
 - کتابخانه های عمومی.
- ۱۰- تبادل اطلاعات بین کشورهایی که در آنها طرح تعمیم خدمات کتابخانه ای به اجرا درمی آید صورت گیرد و طراحی یک شیوه علمی و کارآمد برای این کشورها به عنوان یک پروژه مشترک با حمایت یونسکو پیگیری شود
- ۱۱- کشورهایی که دارای نظام ملی اطلاع رسانی هستند باید تجارب و شرایط خویش را مستند کنند و دانش خود را در اختیار کشورهای دیگر منطقه نیز بگذارند.
- ۱۲- کشورهای در حال توسعه باید توجه ویژه ای به استانداردهای ذخیره داده ها داشته باشند. در ارتباط با داده های کتابشناختی به منظور تسهیل اشتراک و تبادل اطلاعات کتابشناختی، ایجاد فهرست های MARC، حتی در سطح بسیار پایین، به کشورهای عضو استینفو توصیه می شود.

برنامه کار ۹۹-۱۹۹۸ استینفو

برنامه کار ۹۹-۱۹۹۸ استینفو با استفاده از یک روش نوین تدوین شد. شرکت کنندگان استینفو به گروه‌هایی تقسیم شدند تا درباره شش موضوع زیر بحث کنند. این روش بسیار موفقیت‌آمیز باعث شد شرکت کنندگان در موضوعات مختلف با یکدیگر کار کنند و به نتایجی با کیفیت بالا دست یابند.

اشتراک منابع - مباحثات

شرکت کنندگان توافق کردند که الگوی ایران برای عضویت در کتابخانه‌های سراسر کشور (LNM) را می‌توان پس از اصلاحاتی، با نیازهای منطقه‌ای تطبیق داد و در بسیاری از کشورهای عضو استینفو به اجرا درآورد.

از مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران درخواست شد مستندات توضیحی پروژه عضویت در کتابخانه‌های سراسر کشور را توزیع کند تا نمایندگان رابط، برنامه آگاهی‌رسانی را آغاز کنند. در صورتی که نماینده‌ای حاضر به کار نباشد می‌توان این مسئولیت را به بالاترین مقام کتابخانه‌ای واگذار کرد. نماینده رابط یک گردهمایی ملی در این موضوع برپا می‌کند تا آن را معرفی و طرف‌های علاقه‌مند را مشخص کند. برای عضویت در کتابخانه‌های هماهنگی‌کننده سراسر کشور باید تعیین شود. یونسکو یک گردهمایی منطقه‌ای درباره عضویت در کتابخانه‌های سراسر کشور با حضور افراد مبتکر این طرح از جمهوری اسلامی ایران و هند، با هدف آموزش هماهنگ‌کننده پروژه ملی در مدل‌سازی این طرح برگزار می‌کند.

انصراف یونسکو از تأمین بودجه مربوطه و توقف پروژه تأمین اسناد از سوی کتابخانه ملی استرالیا، کشورهای عضو را تحت تأثیر قرار داده بود. ترویج اقدامات اشتراک منابع در ارتباط با تحویل مدارک مورد بحث قرار گرفت.

نمایندگان رابط باید تدوین فهرستگان ملی پیاپی‌ها و دسترس پذیر کردن آنها برای دیگر کشورها از راه انتشار، میکروفیلم کردن یا اتصال به سایت‌های Web را ترویج کنند. تهیه فهرستگان، پیش‌نیاز راه‌اندازی خدمات منطقه‌ای تأمین مدارک است.

باید با استفاده از سیستم‌های مبتنی بر کوپن‌های مورد قبول بین‌المللی به تحویل مدرک سرعت داده شود. در این نشست درباره نقاط قوت و ضعف دو سیستم که به طور گسترده به کار گرفته می‌شود، یعنی کوپن‌های یونسکو و بن‌های امانت بین کتابخانه‌ای ایفلا بحث شد.

آقای ((کانینگ‌هام)) شیوه امانت بین کتابخانه‌ای ایفلا را شرح داد. استرالیا و زلاندنو دشواری‌های و تأخیرهایی را در استفاده از کوپن‌های یونسکو تجربه کرده‌اند. با این همه برخی کشورهای منطقه کوپن‌های یونسکو را به دلیل معروفیت فراوان آنها ترجیح می‌دهند.

اشتراک منابع - توصیه‌ها

۱- کتابخانه‌های شرکت‌کننده امکان ایجاد مکانیسمی برای گسترش عضویت در کتابخانه‌های سطح کشور را بررسی کنند. نمایندگان رابط باید یک گردهمایی ملی برای معرفی این طرح سازمان‌دهنده و راهبردی لازم را تدوین کنند.

- ۲- یونسکو یک گردهمایی منطقه ای با حضور افراد کاردان از جمهوری اسلامی ایران و هند در موضوع عضویت در کتابخانه های سطح کشور برای آموزش هماهنگ کنندگان پروژه که توسط نماینده رابط مشخص شده اند، برگزار کند.
- ۳- اعضای استینفو از تجارب به دست آمده از پروژه تحویل اسناد استینفو در امر اشتراک منابع و اصل خوداتکایی از راه به کارگیری کوپن های یونسکو یا ایفلا بهره برداری کنند.
- ۴- اعضای استینفو اطلاعات خود را پیش از درخواست دیگران، در دسترس دیگر کشورها قرار دهند و در صورت امکان در ایفلا به ثبت برسانند تا کشورهای دیگر از منابع موثق اطلاعاتی درباره آسیا و اقیانوسیه باخبر شوند.
- ۵- هر مأمور رابط استینفو نام موسسه های اصلی را که در سطح کشوری برای اشتراک منابع باید با آنها ارتباط برقرار شود، ارائه دهد.
- ۶- استفاده از سیستم های خودکار امانت متقابل اسناد تشویق شود. هند، استرالیا و زلاندنو در حال حاضر از ARIEL استفاده می کنند و توصیه می شود که اعضای استینفو در موقع مناسب، پیوستن به این طرح را مورد بررسی قرار دهند.
- ۷- اشتراک منابع در سطح ملی، و نیز در سطح منطقه ای از سوی واحدهای رابط استینفو ترویج شود.

حق تکثیر - مباحثات

- در این نشست توافق شد درباره حق تکثیر در ارتباط با اشتراک منابع بحث شود. گفته شد که قوانین حق تکثیر در بسیاری از حوزه هایی که اشتراک منابع در آن رایج است کاملاً روشن نیست. در این جلسه موضوعات زیر مورد بحث قرار گرفت:
- دریافت رایگان کپی
 - دریافت کپی پس از پرداخت هزینه فتوکپی
 - کپی تمام صفحات مجلات و کتابها
 - کپی بخشی از کتاب
 - اسکن کردن مدرک
 - کپی کردن موادی که هیچگونه عبارتی درباره منع تکثیر ندارند
 - تغییر پدید آورنده در مدارکی که هیچگونه منع تکثیر در آنها نیست
 - انتقال الکترونیکی یک مدرک یا پایگاه اطلاعاتی قیمت گذاری شده به محدوده همگانی و اشاعه و انتقال آن
 - ایجاد پایگاه اطلاعاتی جدید با انتقال الکترونیکی از چندین پایگاه اطلاعاتی
 - مسئول تجاوز به حق تکثیر - هنگامی که یک نسخه نشان دار نزد بهره گیر نهایی یافت می شود
 - مالک حقوق معنوی یافته های ناشی از پروژه های مشترک پژوهشی

توصیه ها

- ۱- ((واحدهای رابط)) استینفو باید تیمی از متخصصان برای بررسی قوانین حق تکثیر در کشور و تهیه گزارش وضعیت موجود تشکیل دهند.

- ۲- واحدهای تابعه (رابط) باید برای ارائه دیدگاه های مطرح در حرفه کتابداری و اطلاع رسانی برای تهیه پیش نویس قانون حق تکثیر در کشور گفتگو و زمینه سازی کنند.
- ۳- با تشکیل گردهمایی های ملی آگاهی هایی درباره حق مالکیت معنوی به تمام مشاغل دست اندرکار تدارک اطلاعات داده شود.
- ۴- تشکیل کارگاه های آموزشی منطقه ای یا کشوری برای ارزیابی وضعیت کنونی کشورها به منظور ارزیابی وضعیت کنونی کشورهای عضو برگزار شود و چشم اندازی از روند آتی مربوط به حق تکثیر به دست آید.

CDS/ISIS - مباحثات

حاضران در نشست تأکید کردند که CDS/ISIS گسترده ترین کاربرد نرم افزاری را در کتابخانه های کشورهای عضو دارد و استمرار پشتیبانی یونسکو در بهسازی و نگهداری این نرم افزار مورد انتظار است.

نسخه ((ویندوز)) (Windows) که از سایت وب (Site Web) در یونسکو قابل انتقال است هم اکنون برای آزمایش آماده است. این نسخه دارای ویژگی بسیاری است که باعث آسانی کار بهره گیران با آن شده. بر ضرورت اعطای رسمی نسخه ویندوز از طریق نمایندگی های توزیع نیز تأکید شد.

نسخه UNIX دارای مشکلات چندی است که استفاده از آن را دشوار کرده است. این مشکلات را باید برطرف کرد تا پایگاه های اطلاعاتی ISIS برای بهره گیران از راه دور نیز قابل دستیابی شود.

در دسترس نبودن کتابخانه هایی که زبان های محلی را به کار گیرند مشکل عمده ای است که برخی کشورهای عضو با آن روبرویند. تخصص های موجود در منطقه قادرند در حل این مشکل به کشورهای عضو کمک کنند. باید برنامه ای برای بهره گیری از خدمات این متخصصان اندیشیده شود. وسایلی که کشورهای عضو برای بهبود توانمندی ها و آسان کردن این نرم افزار ابداع کرده اند باید به دیگران معرفی شود. مشاهده شده است که برخی بهره گیران برای ابداع وسایلی تلاش می کنند که بیشتر ساخته شده است.

فیلیپین یک سایت (ISIS WEB) ایجاد کرده که ویژگی هایی چون کاوش ((بولی)) (Boolean)، ارسال نتایج چاپی این کاوش ها به نشانه های پست الکترونیکی، گزینش مضاعف رکوردها، و . . . به آن افزوده و اصلاح شده است.

هند پیشنهاد اشتراک وسایل ابداعی خود در میان کشورهای عضو را داد. دکتر لاهیری پیشنهاد کرد یک مرکز تبادل CDS/ISIS با پشتیبانی کشورهای عضو تشکیل شود. دو پایگاه اطلاعاتی در موضوع متخصصان CDS/ISIS و متخصصان شبکه سازی تأسیس خواهد شد. از توزیع کنندگان کشوری درخواست می شود اطلاعات مربوط به کشور خود را ارسال دارند.

مرکز تبادل اطلاعات مربوط به برنامه پاسکال در CDS/ISIS، ابزارها، کاربردها، مستندات، و . . . را گردآوری و یک صفحه ای را در WEB راه اندازی خواهد کرد تا خدمات خود را برای بهره‌گیران دوردست دسترس پذیر کند.

توصیه ها

- ۱- یونسکو به پشتیبانی خود در نگهداری و بهسازی CDS/ISIS ادامه دهد.
- ۲- از هند درخواست می شود یک مرکز تبادل نرم افزار و مستندات برای بهره مندی اعضای استینفو در منطقه ایجاد کند.
- ۳- از واحدهای هماهنگی تقاضا می شود با مشخص کردن متخصصان محلی و تأمین بودجه، برنامه های توسعه و ایجاد تجهیزات و واسطه های CDS/ISIS را ترویج و تبلیغ کنند.
- ۴- کشورهایی که بیشتر تجهیزات CDS/ISIS را ایجاد کرده اند باید در خبرنامه استینفو آن را اعلام کنند و برای تسهیل در اشتراک این تجهیزات با دیگر کشورهای منطقه، اطلاعات مربوطه را به مرکز تبادل پیشنهادی ارائه دهند.
- ۵- کشورهایی که دارای تخصص تولید نرم افزار هستند باید خدمات خود را در دسترس دیگر کشورهای عضو استینفو قرار دهند.
- ۶- همراه با تشکیل یک کارگاه آموزشی منطقه ای کاربرد تجهیزات، کاربرد نرم افزاری نسخه ((ویندوز)) آن نیز سفارش داده شود.
- ۷- یک گروه مباحثه CDS/ISIS در اینترنت تشکیل شود تا به تبادل اطلاعات و دیدگاه ها کمک شود.

خدمات اطلاع رسانی اجتماعی - مباحثات

خانم توریجوس برنامه سوادآموزی یونسکو را که بعداً به پروژه مرکز منابع و یادگیری اجتماعی تبدیل شد تشریح کرد. این پروژه با موفقیت تمام در فیلیپین به اجرا درآمد و دولت قصد دارد از آن به عنوان یک برنامه توسعه استفاده کند.

خدمات اطلاع رسانی اجتماعی (CIS) باید از طریق پرورش مهارت‌ها، انتقال فن آوری، و . . . با تولید درآمد پیوند یابد.

اطلاعاتی که در اختیار جامعه می گیرد باید متناسب باشد. هر جامعه ویژگی ها و نیازمندی‌های خاص خود دارد و از این رو ارائه یک الگوی همگانی از ((خدمات اطلاع رسانی اجتماعی)) امکان پذیر نیست.

دکتر رحمان تجارب شخصی خود در گسترش و تحقق ((خدمات اطلاع رسانی)) در بنگلادش را بیان کرد. به گفته وی علاوه بر تعهد شخصی مجری طرح، در اجرای موفقیت آمیز ((خدمات اطلاع رسانی اجتماعی)) نقش اساسی دارد:

- ۱- سطح ملی (تصمیم گیرندگان، سیاست گذاران، متخصصان کتابخانه)
 - ۲- همکاران پروژه در سطح جامعه
- جامعه روستایی به اطلاعات در شکل کتابی آن چندان علاقه ندارد. برای انتقال اطلاعات استخراج شده از منابع خارجی باید شکل قابل قبولی برای این جامعه سازمانی ایجاد شود.

جوامع روستایی از اهمیت اطلاعات در بهبود کیفیت زندگی خود آگاهی ندارند. ضروری است برنامه ای برای دادن آگاهی از نقش اطلاعات تدوین شود. آقای علیدوستی اظهار کرد که رویکرد بازاریابی برای خدمات اطلاع رسانی اجتماعی مناسب خواهد بود. ارائه اطلاعات بر کیفیت زندگی اثر می گذارد و این تأثیر به ارزش هایی بستگی دارد که جامعه آنها را پذیرفته است.

توصیه ها

باید یک مدل فراگیر از ارائه ((اطلاعات اجتماعی)) که کشورهای عضو مطابق با نیازهای هر جامعه آن را اصلاح می کنند، تدوین شود. از دکتر لاهییری درخواست شد این مسئولیت را با استفاده از درونداهای مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران برعهده گیرد. از آنجا که اطلاع رسانی اجتماعی در بسیاری از کشورها از نظر دور مانده است، واحدهای رابط ((استینفو)) باید در ایجاد آگاهی در برنامه ریزان و تصمیم گیرندگان کشور ابتکار عمل به خرج دهند.

توسعه منابع انسانی - مباحثات

گزارش نشست مشورتی و کارگاه آموزش در موضوع برنامه ریزی توسعه منابع انسانی برای جوامع اطلاعاتی (از ۳ تا ۷ مارس ۱۹۹۷ در ژاپن) در، میان حاضران توزیع شد. این گردهمایی با همکاری مشترک دانشگاه آزاد ((سوفرتای تاماتیرات)) و دفتر ((یونسکو)) در بانکوک، با پشتیبانی وزارت آموزش و پرورش، علوم، تربیت بدنی و فرهنگ ژاپن برگزار شد.

گفته شد که هدف از توسعه منابع انسانی، افزایش ظرفیت منطقه ای در آموزش و تربیت متخصصان و کارکنان اطلاع رسانی مورد نیاز، برای کمک به گذار به یک جامعه اطلاعاتی، و کاهش نابرابری در ظرفیت کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته در مناطقی است که نیاز به توسعه منابع انسانی دارند. حضار توصیه های کارگاه آموزشی / گردهمایی را به دقت بررسی کردند و تصمیم به قبول آنها گرفتند.

توصیه ها

۱- متخصصان و کارکنان کتابداری و اطلاع رسانی و دیگر افراد علاقه مند به این عرصه در این منطقه جغرافیایی در گروه مباحثه ((پست الکترونیکی)) شرکت کنند. این گروه را خانم ((ماروین هنینگ)) با همکاری ((پروفیسور ادوارد هاک تی لیم)) از استرالیا ایجاد کرده اند.

۲- برپایی نشست های منظم رودررو، تشویق و راه های مناسب جستجو شود نشست هایی مانند نشست فدراسیون بین المللی انجمن ها و موسسات کتابداری (IFLA) در سال ۱۹۹۹ در بانکوک، ((همایش کتابداران آسیای جنوب شرقی (CONSAL))، فدراسیون بین المللی مستندسازی و اطلاع رسانی - کمیسیون آسیا و اقیانوسیه (FID/CAO)، ((انجمن کتابخانه های کشوری کتابداری مشترک المنافع (COMLA)).

۳- از یونسکو درخواست می شود به منظور پشتیبانی از روند تقویت زیرساختار انسانی و فنی در موسسات آموزشی و تربیتی اطلاع رسانی ایفلا و استینفو همکاری کند.

فعالیت‌های دیگر

تاریخ و محل برگزاری دوازدهمین نشست مشورتی استینفو

پس از مباحثه طولانی، حاضران توافق کردند که محل برگزاری دوازدهمین نشست مشورتی استینفو مورد بررسی بیشتر قرار گیرد. از کشورهای علاقه مند تقاضا شد تا پیشنهاد‌های خود درباره تاریخ، هزینه و موضوع کارگاه آموزش/گردهمایی را تا ۳۱ دسامبر ۱۹۹۷ به دفتر UNESCO/PGI در بانکوک ارائه نمایند.

قبول گزارش، برنامه کار و توصیه‌ها:

پس از بحث و برخی اصلاحات، یازدهمین نشست مشورتی استینفو پیش نویس گزارش، برنامه کار استینفو برای ۹۹-۱۹۹۸ و نتایج توصیه‌های زیر را تصویب کرد:

۱- یازدهمین نشست مشورتی استینفو از تلاش‌های دولت‌های چندین کشور عضو در پشتیبانی از کارگاه آموزشی (STI) منطقه‌ای و کمک به استینفو در رسیدن به خوداتکایی بیشتر قدردانی می‌کند. از دولت‌های ژاپن، استرالیا، زلاندنو، مالزی، چین و تایلند به خاطر مشارکت کامل یا جزئی در هزینه حضور در یازدهمین نشست مشورتی استینفو قدردانی شد. از کشورهای عضو درخواست شد ابتکار عمل در مشارکت در هزینه‌ها را برای دوازدهمین نشست مشورتی استینفو نیز ادامه و افزایش دهند. علاوه بر آن، چین و ژاپن با استینفو بسیار مورد تحسین و تقدیر قرار گرفت.

۲- از تجارب ارزشمند به دست آمده در امر اطلاعات پژوهشی و نیز فعالیت‌هایی که مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران و دیگر موسسات مربوطه در ایران و اقدامات بالقوه‌ای که همکاری دیگر موسسات مربوطه در ایران و اقدامات بالقوه‌ای که همکاری دیگر موسسات اطلاع‌رسانی آسیا و اقیانوسیه انجام داده‌اند قدردانی شد. نشست مشورتی استینفو توصیه می‌کند که مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران رهبری اجرایی یک برنامه پژوهشی برای اعضای استینفو را بر عهده بگیرد. پیشنهاد می‌شود مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران با همکاری یونسکو این موضوع را رسماً با مسئولان ذیربط در میان‌گذارد. در عین حال باید به یاد داشت که برای اجرای چنین برنامه‌ای تأسیس یک موسسه اعتباری در ایران بسیار مفید خواهد بود.

۳- استینفو از ابتکارات عملی دولت ژاپن در ارتباط با SISNAP (پروژه مطالعه زیرساختارهای اطلاعاتی برای برنامه ریزی نظام‌ها و شبکه‌های اطلاع‌رسانی در آسیا و اقیانوسیه) در سازماندهی یک همایش بین‌المللی در ژاپن برای گرد هم آوردن سیاست‌گذاران، تصمیم‌گیرندگان و دیگر سران کشورهای شرکت‌کننده و نیز اهداکنندگان کمک به منظور شناسایی اولویت‌ها و برنامه‌های تعاونی که می‌توان در یک چارچوب منطقه‌ای اجرا کرد قدردانی نمود.

۴- از واحدهای رابط ((استینفو)) درخواست می‌شود توجه سیاستگذاران اصلی و کارکنان مربوطه کتابداری و اطلاع‌رسانی را به این همایش بین‌المللی جلب کنند. استینفو از پشتیبانی دولت ژاپن و یونسکو در کمک به پروژه SISNAP و همایش بین‌المللی ((توسعه زیرساختارهای اطلاعاتی در آسیا و اقیانوسیه)) که از ۱۶ تا ۱۸ سپتامبر ۱۹۹۷ برگزار می‌شود قدردانی می‌کند.

- ۵- اعضای استینفو همچنان به تحویل مدرک در منطقه بسیار اهمیت دهند. از کتابخانه ملی استرالیا به خاطر مشارکت طولانی در این پروژه بسیار سپاسگزاری شد.
- ۶- از فیلیپین درخواست می شود صفحه خانگی مرکز استینفو را در اینترنت راه اندازی کند و این صفحه را واحدهای رابط استینفو تبلیغ و ترویج کنند و هر چه سریع تر به صفحه خانگی مرکزی UNESCO/CII متصل شود و گسترش های بعدی آن در اولویت باشد.
- ۷- هر واحد رابط استینفو باید به ارائه پروژه های مناسب به کمیسیون ملی یونسکو در کشور خود برای درج در درخواست برنامه مشارکت بپردازد.
- ۸- بار دیگر بر اصل تداوم حضور کشور، موسسه و در صورت امکان حضور شخصی، با توجه به اثر مثبت این تداوم حضور در یازدهمین نشست مشورتی استینفو، تأکید شد.
- ۹- بار دیگر تأکید شد که اصل اشتراک منابع، بار کاری و مسئولیت هایی که به خوبی در یازدهمین نشست مشورتی و گردهمایی / کارگاه آموزشی استینفو کارآیی داشته، تداوم یابد.
- ۱۰- خلاصه گزارش های کشوری درخواستی و برنامه کارهای پیشنهادی باید تا چهار هفته پیش از نشست مشورتی به کشور میزبان ارائه شود.
- ۱۱- همچنین توافق شد که کشور میزبان خلاصه گزارش هر کشور و برنامه کار را به صورت چاپی، و نیز مجموعه آنها را به صورت دیسک در یک قواره بندی واژه پرداختی مورد توافق به شرکت کنندگان ارائه کند.
- ۱۲- بودجه بسیار محدود استینفو باعث محدودیت در پذیرش درخواست عضویت، در آن می شود. در بررسی درخواست های عضویت، ایجاد تعادل بیشتر بین سطح عضویت کشورهای آسیا و اقیانوسیه ضروری است. توافق شد که به رغم محدودیت منابع، ((فیجی)) و جمهوری دموکراتیک خلق کره نیز به استینفو بپیوندند. همچنین بار دیگر تأکید شد که به عنوان اقدام موقتی، یک مرکز ناحیه ای در جمهوری اسلامی ایران برای پشتیبانی از آسیای مرکزی و افغانستان دایر شود.
- ۱۳- فقدان دفترچه یادداشت های رایانه ای به شدت حس می شد. برای تسهیل در آماده سازی گزارش نشست و گردهمایی دوازدهم، قویاً توصیه شد که هر چند کشور که می توانند از این دفترچه یادداشت های رایانه ای به دوازدهمین همایش استینفو بیاورند.
- ۱۴- استینفو پشتیبانی دولت ژاپن در تأسیس صندوق اعتباری برای ایجاد نظام ها و خدمات کتابخانه ای و اطلاع رسانی در آسیا و اقیانوسیه را درخواست می کند. این پشتیبانی برنامه عادی یونسکو را بسیار بهبود می بخشد، اشتراک تخصص ها را تشویق می کند، و فرصت هایی برای پرورش متخصصان بیشتر در منطقه فراهم می آورد.
- ۱۵- نظر به اهمیت راهبردی توجه به مشکلات چند جانبه ای که متخصصان کتابداری و اطلاع رسانی در پاسخگویی به درخواست های بخش های بحث های گوناگون جامعه به اطلاعات و تأثیر آن بر توسعه اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی کشور با آن روبرویند، موکداً از UNESCO/PGI و دولت های متبوع اعضای استینفو درخواست می شود از توصیه های حاصل از این گردهمایی، و برنامه کاری استینفو که توسط گروه های مباحثه موضوعی و بسیار موفق آن تدوین شده، پشتیبانی کنند و آنها را به اجرا درآورند.
- ۱۶- نشست کمیته مشورتی در تهران توصیه کرد که جمهوری اسلامی ایران در کمک به جمهوری های آسیای مرکزی برای تقویت فعالیت های اطلاع رسانی آنان اقداماتی انجام دهد. توصیه می

شود که مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به عنوان کانون استینفو در جمهوری اسلامی ایران، در هماهنگی با یونسکو و دیگر اعضای استینفو فعالیت های زیر را آغاز کند:

- ترتیب دادن دوره های کوتاه مدت آموزشی در موضوعات خاص مانند کاربرد رایانه در کتابخانه ها، قواره بندی های ارتباطی CDS/ISIS، بازاریابی اطلاعات، حق تکثیر، بهره گیری از فن آوری های نوین اطلاعات، و . . .
- انجام بررسی های همایشی و تحلیل منابع اطلاعاتی در کتابخانه های مختلف
- نظام پشتیبان مدارک

۱۷- کشورهایی که مایل به میزبانی سیزدهمین نشست مشورتی استینفو هستند باید پیشنهاد کتبی خود را به دوازدهمین نشست مشورتی استینفو تسلیم کنند.

جلسه اختتامیه

گردهمایی منطقه ای خدمات و زیرساختارهای ملی اطلاع رسانی و یازدهمین نشست مشورتی استینفو طبق برنامه در ماه مه ۱۹۹۷ به پایان رسید. سازمان میزبان از جمهوری اسلامی ایران و از شرکت کنندگان سپاسگزاری کرد. خانم دلپا توریجوس به نمایندگی از یونسکو، از کشور میزبان، جمهوری اسلامی ایران، به خاطر پشتیبانی چشمگیر از ASTINFO/PGI، شرکت کنندگان و ناظران، از مسئولان و کارکنان مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران که سازمان میزبان این برنامه بود، به خاطر همکاری و شرکت فعال آنان قدردانی کرد و بویژه از مدیر بسیار توانای این مرکز آقای دکتر غریبی، و از کار بسیار خوب گزارش دهندگان تشکر کرد و خاطر نشان نمود که موفقیت استینفو مدیون همکاری و تلاش پیگیر فردی و جمعی شرکت کنندگان است.

پی نوشت:

1. Perpustakaan Negara Malaysia